

ŞEVKET BULUT'UN HİKÂYELERİNDE ALEVİLER VE ALEVİLİK ALGISI

Alpay Doğan YILDIZ*

Özet

Bu yazıda “Şevket Bulut’un hikâyelerinde Aleviler ve Alevilik algısı” üzerinde durulacaktır. Şevket Bulut (1936-1996), 1970 sonrası modern Türk hikâyesinin göz ardı edilmemesi gereken isimlerindedir. Kahramanmaraş’ı ve bu ile komşu yöreyi çok iyi bilen yazarın hayatı bu yörede geçmiştir. Şevket Bulut hikâyelerinde söz konusu yöre insanının günlük hayatını, meselelerini konu edinir. Anadolu’nun olduğu gibi bu yörenin gerçeklerinden olan Alevilik de yazarın hikâyelerine konu olmuştur. Hikâyelerde Alevilere dair olumsuz algıların yanlışlığı ortaya konur, bu yanlış algılar eleştirilir. Alevilere dair olumsuz algıya sahip hikâye kişileri olumsuz tipler olarak çizilir. Alevi-Sünni yöre insanının karşılıklı anlayış, saygı, sevgi içerisinde yüzyıllardır beraber yaşadığı vurgulanır. Yazarın Maraş Olayları’nı konu alan hikâyelerinde bu beraberliğin bozulduğu anlatılsa da geniş kitlenin olaylar sırasında beraberliğe sahip çıktığı, birbirini koruduğu anlatılır.

Anahtar Kelimeler: Şevket Bulut, modern Türk hikâyesi, Aleviler, Alevilik algısı

SEVKET BULUT’S STORIES ALEVIS AND ALEVIS PERCEPTION

Abstract

In this article, “Şevket Bulut’s stories Alevis and Alevis perception” will be focused on Sevket Bulut (1936-1996), is one of the inignorable story writers of Turkish literature after 1970s. Kahramanmaraş and adjacent to the local area were very well known as the author is from this region. In Şevket Bulut’s stories he issues thematises local people’s daily life. The Alevi of Anatolia, as well as the realities of this region has been the prominent subject of the author. Alevis stories about the negative perceptions are put in wrong, wrong perceptions criticized. Have a negative perception of the story, people are drawn to the negative types. Alevi-Sunni region of human mutual understanding, respect, love, lived together for centuries in highlighted were all stressed in his stories. Although Maras events are told as a serious cut off this togetherness, even in such a tragic event, wise people well knew the importance of togetherness.

Keywords: Şevket Bulut, modern Turkish story, Alevis, Alevis perception

---

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, alpaydogan@gop.edu.tr

Giriş

Şevket Bulut, 20. yüzyıl Türk hikâyesinin son çeyreğinin ilk akla gelen isimlerinden birisi olmasa da dönemin ihmal edilmemesi gereken bir hikâyecisidir. Merkeze uzak kalan, taşrada yaşayan yazar; taşranın, Anadolu insanının hikâyesini yazmıştır. Merkeze uzak kalışı, belki hikâyesinin çok daha iyi bir seviyeye ulaşmasına, 70'lerden itibaren büyük şehre akmaya başlayan Anadolu insanı yaşadığı asıl maceradan uzak kalmasına da neden olmuştur. Fakat taşrada kalışı ve iç içe olduğu taşra insanını hikâyelerine taşıması edebiyatımıza güzel taşra hikâyeleri kazandırmıştır. Yazar küçük şehirde, kasabada ve köydeki Anadolu insanının gerçeklerini hikâye dünyasına taşımıştır. Taşrayı anlatmayı tercih eden Şevket Bulut, hemen hemen bütün hikâyelerinde çocukluğundan ölümüne kadar yaşadığı Kilis ve Maraş'ı merkezine alan yöreyi anlatır.¹ Bir iki hikâyesinde olay, yedek subay öğretmen olarak askerlik yaptığı Ordu-Ünye çevresinde geçer. Bu hikâyelerdeki olaylar da hikâyelerine konu olan yöreye ait olaylardan farklı değildir.

“Milliyetçi, ruhçu” bir dünya görüşüne sahip olduğunu; “ruhçu gerçekçi”, “gerçekçi ve milliyetçi” bir anlayışla yazdığını belirten Şevket Bulut (Karademir, 1977: 22; Türk, 1996: 9; Karabulut, 2002: 187) asıl, insan gerçeğini yakalamanın peşinde olduğunu söyler: “Her şeyden önce insanları insan oldukları için severim. Din ayrımı, mezhep ayrımı gibi kavramları geride bıraktığımıza seviniyorum. İdeolojisi, dünya görüşü bana uymuyor diye, bir insanı bir solukta silip atmak mümkün müdür? İnsan gerçeğini yakalayan edebiyatçı, hangi dünya görüşüne sahip olursa olsun, okuduğum zaman beni etkiler.”²

Söz konusu yöre insanına ait gerçekleri, meseleleri hikâyelerine taşıyan ve yorumlayan yazarın hikâyelerinde bir Anadolu gerçeği olan Aleviliğin de gündeme geldiği, Alevi olmayanların Alevilere, Alevilerin Alevi olmayanlara bakışının anlatıldığı görülür. Bir Anadolu gerçekliği olan Aleviliğin yakın zamana kadar modern Türk edebiyatında, özellikle de hikâyede fazlaca yer almadığını söylemek yanlış olmaz. Alevilik, çok önemli bir Anadolu gerçeği olmasına rağmen son yıllara kadar kamuoyunda yüksek sesle konuşulması, tartışılması “sakıncalı” konulardan birisi olmuştur. Bu nedenle, bahsi geçen yöre özelinde Anadolu insanını anlatan Şevket Bulut'un 1970'lerin başında yayımladığı ilk hikâyelerinden itibaren Anadolu insanını hikâye dünyasına taşırken anlattığı insanların Alevi kimliklerinden de bahsetmesi önemlidir.

Bazı hikâyelerinde anlattığı karakterlerin Alevi kimliklerinden bahseden Şevket Bulut'un bu bahislerinde bazen Alevilere yönelik Alevi olmayanların yanlış algıları eleştirilir bazen de Alevi olan-olmayan Anadolu insanının günlük hayattaki birlikteliği, ortak meseleleri anlatılır. Şevket Bulut'un hikâyelerinde Alevi olan ile olmayan (olmayandan kasıt genellikle Sünni kimlikli kişilerdir.) arasındaki

birlikteliği gösterme, inşa etme çabasını sezdirenen bahislerle gündeme gelen Aleviler ve Alevilik algısı, yazarın Aralık 1978 Maraş Olayları'nı konu alan hikâyelerinde daha geniş olarak tartışılır. Şevket Bulut'un hikâyelerinde gündeme getirilen Alevilik konusu, Maraş Olayları öncesini anlatan hikâyeler ve Maraş Olayları'nı konu edinen hikâyeler etrafında değerlendirilebilir.

Maraş Olayları'nı anlatan hikâyeler dışında Alevilik konusuna en geniş şekilde değinilen hikâye, yazarın ilk hikâye kitabı "Al Karısı"nda yer alan *Kuyruğu Kesilen At* hikâyesidir.³ Filme de çekilen hikâyede olay Elbistan civarındaki bir yaylada geçer. Yaylada Türkmen çadırının önünde oturan Alevi dedesi ak sakallı Ali Ağa, kısırağının kişnemesinden birinin geldiğini anlar. "Bayırı bu şekilde ancak Hasan Ağa'nın Arap atı çıkabilir." diye düşünür. Hasan Ağa'nın atıyla gelen, ağanın yeni seyisidir. Hasan Ağa; Ali Ağa'ya (kirvesine) ikinci evliliği için okuntu göndermiştir. Ali Ağa, seyisi ağırılar. İyi bir tay almak için kısırağını Hasan Ağa'nın cins atı gibi bir atla birleştirmek istediğini ancak ağanın haberi olmadan böyle bir şey yapmanın uygun olmayacağını söyler. Seyis, Hasan Ağa'nın haberi olmadan bu işi yapabileceğini söylese de Ali Ağa bunu kabul etmez. Gece, kendi çadırına seyis için yatak serer. Seyis, kocası askerde olan Ali Ağa'nın gelini Elif ile birlikte olmak ister. Elif'ten yüz bulamayınca dışarı çıkar ve Ali Ağa'nın kısırağı ile Hasan Ağa'nın atını çiftleştirir. Çadıra dönen seyis, tekrar Elif'e el uzatınca Elif bağırır, çadırdakiler uyanır. Meseleyi anlayan Ali Ağa, adamlarının "Asalım." demesine aldırılmaz, törenin gereğini yapar. Hasan Ağa'nın atının kuyruğunu kökünden keserek bir ipe asar. Seyisin de bıyıklarını kazır. Seyis'e, "Töremize göre senin yaptığın cürmün cezası bu. Bıyık erkeğe yakışır. Yattığı evin namusuna dolananın atının kuyruğu kesilir. Bu namus kiri temizlenmedikçe, kuyruk askıdan indirilmez. Ben senin pis kanınla elimi kirletmem... Var git ağana cezanı o versin... Atının kuyruğunun kesilmesi, onun için ölümden daha ağırdır." (s. 58) diyen Ali Ağa, Seyis Sülo'yu üç atlının arasında ağasına gönderir. Bir şey söylememeleri konusunda adamlarını uyarır.

Olayın iç yüzünü bilmeyen Hasan Ağa (Seyis, kısırağı Hasan Ağa'nın atına çekmesine engel olduğu için Ali Ağa'nın bunları yaptığını anlatmıştır.), "Bu Alevi dedesinin yaptığını keseni koymam." (s. 58) diye geçirir içinden. Adamlarıyla Ali Ağa'nın çadırının önüne gelir, attan inme teklifini geri çevirir: "... Bu işi kan temizler. Ayağımı senin pis toprağıyla kirletmek istemem. Senin konulganı başına yıkmaya geldim... Ben, senin kızına kısırağına mı dolandım ki, atımın kuyruğunu kesersin." (s. 58) der. İki Ağa gergin bir ortamda konuşur. Seyisin, kısırağı kendisinden habersiz Hasan Ağa'nın atına çektiğini öğrenen Ali Ağa kısırağı vurarak öldürür. Hasan Ağa ise Ali Ağa'nın gelini Elif'in namusuna el uzattığını itiraf eden seyis Sülo'yu kesik kuyruğu çözdüğü ipe asar.

Ali Ağa ve Hasan Ağa babadan, dededen dost birbirlerinin âdetlerini, törelerini bilen insanlardır. Hikâyede düzgün karakterli birisi olmayan Seyis Sülo, Alevilere dair yanlış bilgi ve algıya sahiptir. Alevi dedesi Ali Ağa da kendilerine dair yanlış bilgilerin bir dereceye kadar farkındadır ve hoşgörülüdür. Misafiri olan seyise toklu keserken misafirinin yüz ifadesinin değiştiğini gören Ali Ağa adamlarına şöyle seslenir: “Oğlum İsmail! Tokluyu buraya getir. Konuk kendi eliyle kessin. Baksana yüzünden ‘Alevinin kestiği yenmez!’ hükmü okunuyor.” (s. 51) Seyis, tokluyu dua okuyarak keser. Gece Elif’e yaklaşıp yaklaşmama konusunda mütereddit olan seyisin zihninden şu düşünceler geçer: “‘Hadi kalk, yavaşça yatağına yaklaş!’ ‘Ya bağırsa? Beni el aleme rezil ederse?’ ‘Etmaz korkma! Alevi avratları uçkurlarına gevşek olur. Bunları çalı nikâhı. Herkes tuttuğunu ...’ - ‘Daha ekmeği midemde duruyor. Ayıp olmaz mı?’ ‘Ne ayıbı be? Bunlarda töre böyledir. Mum söndürürler. Burası dede çadırıdır. Kim bilir burada kırmızı horoz kanat çırparak kaç defa mum söndürdü. Dede kaç gelinin koynuna girdi?!’ ‘Ya bütün bunlar yalansa, gelin bağırsa?’ (s. 55) Elif’in namusuna el uzattığını itiraf eden Seyis Sülo, ağası Hasan’a bunun nedenini anlatırken kendi çevresindeki algıyı da ortaya koyar: “Şeytana uydum Ağam... Gelin çok güzeldi: Aylardır kadına hasrettim. Kısrakla at durmadan kişniyorlardı. Gelin ayağını yıkayınca şüphelendim... Bana Alevi avratlarını başka türlü anlatmışlardı. Alevilerin mum söndürdüklerini söylemişlerdi... Feneri söndürünce muradına nail olacağımı sandım... Bana kolayca teslim olur diyordum... Yanılmışım! Bu kadar namus düşkün, bu kadar uçkurlarına sağlam olduklarını bilmiyordum Ağam... Yalvarırım beni öldürmeyin...” (s. 61).

Hikâyede Alevilerin seyisin algıladığı gibi olmadıkları gösterilir. Hikâye, Alevilere dair “zannedilen, bilinen, söylenen” (Safi, 2008: 125) yanlışların eleştirisidir. Hasan Ağa gibi, Alevileri yakından tanıyanlar Alevilerin “zannedilen, söylenen” gibi olmadıklarını bilirler. Tam aksine Alevilerde olduğunu zannettiği karakter, Alevi olmayan Sülo’nun kendisinde vardır. Sülo’nun gerekçelerine “Sus ulan köpek!” diye karşı çıkan Hasan Ağa’nın seyisine söyledikleri, Sülo ve benzerlerindeki algıya şiddetle karşı çıkan ifadelerdir. Bu sözler, Şevket Bulut’un yöre insanın çatıştığı/çatıştırıldığı Maraş Olayları’nı konu alan hikâyelerinde hikâye karakterlerinin ağızından sıkça vurgulayacağı; birbirini ötekileştirmeye isyan eden, Anadolu insanın ortak kaderini öne çıkaran, günlük hayatta birlikte olan insanlar arasında zaten var olan bir bakışı ortaya koyar: “Sus ulan it! Aramıza nifak soktun... Senin yüzünden düğünü derneği bıraktım. Beni kirveme rezil ettin... Namus namustur... Alevi, Sünni diye milleti, senin gibi avanaklar ayırır... Bizler aynı kandan, aynı dinden geliyoruz... Cepheye beraber koşarız. Beraber şehit oluruz... Beraber aynı topraklar üstünde yaşarız... Hiçbir zaman konuk olduğumuz evin gelinine, kızına el atmak aklımızdan geçmez... Bizler yolumuzu, yordamımızı bilen insanlarız... Bu at kuyruğunun ipten inmesi için senin oraya asılman şart...” (s. 61).

Şevket Bulut'un ikinci hikâye kitabı "Sarı Arabalar"da da Alevi-Sünni algısı etrafında şekillenen müstakil bir hikâye vardır. *Ad Koyma* hikâyesi, günlük hayatın meseleleri içinde birlikte yaşayan Aleviler ve Sünniler arasındaki kimi algıların artık değişmesi gerektiğine Alevilere ait algı penceresinden bakan bir hikâyedir. Hikâye, anlatıcı karakter Salman tarafından anlatılır: "Mademki Mısto Dede'yi çağırılmışınız, 'Şorevi'nde toplanıp, hüküm kesmege karar vermişsiniz, bırakın da halımı ağnadım gardaşlarım. Ali Haydar şafahatından mahrum kalım ki, her şeyi dosdoğru ağnadıcım. Bi yol beni dinleyin. Vereceğiniz garar, gözüm başım üstüne. Dede hökmüne karşı goymak kimin haddine keko? Demem o ki, şorumu bitirim..." (s. 9) sözleriyle "töreye karşı gelme" nedenini açıklamak isteyen Salman, doğrudan meselenin anlatımıyla başlayan hikâyenin şu ilk cümlelerinde kabul ettiği suçunu anlatır: "Beni boşuna kınaman komşular! Uşağımın adını 'Ali Osman' koydum deyi başıma kıymayın! Biliyom, töreye aykırı gettim. Yezid soyundan gelme Osman adına, Ali Haydar'ın adını eş duttum. Bu yaptığım pirimiz Ali Haydar'a ağır gelir. Oniki imam hışmına uğrarım... Hele bi beni dinleyin... Sözümü düğümlüyüm: Eğer 'Haksızsın Salman!' dersenez, göçümü barhanamı toplar, Çukurova'nın yolunu dutarım. Gedişim, son gediş olur. Bi daha da bu topraklara ayak basmam!.." (s. 9).

Yeni doğan çocuğuna Alevi töresine aykırı olarak "Ali Osman" ismini verdiği için Dede'nin huzurunda hesaba çekilecek olan Salman, geriye dönüşle olayın nasıl geliştiğini anlatır: Maraş altında bir aydır pamuk toplayan Salman'ın da içinde bulunduğu kırk beş kişilik grup işleri bitince eve dönmek üzere yola çıkarlar. Bindikleri kamyonu Maraş'ta polis durdurur. Kamyondakiler bir apartman inşaatının yanına, kaldırım üzerine yükleriyle birlikte inerler. Hamile olan Salman'ın karısının doğum sancıları başlar. Geceyi sokakta geçirirler. Sabah sancılar artınca Zebo Karı sokak ortasındaki doğuma yardımcı olur. Ancak çocuk ters gelmektedir. İnsanlar sokak ortasındaki doğuma şaşkınlıkla bakar. "Yol kenarında tomoofilini durduran bir begefendi, işin dibini kurcalar." Salman'ı, karısını ve Zebo karyı otomobiline alarak hastaneye götürür. Fakat "Koca Maraş hastahanasının uşak kuzulatma toktur" yoktur. Hastanın Gaziantep'e götürülmesi gerekir. Salman'ın aktarımıyla "Düşün önüme ula! Bir eyilik yaptık, sonuna kadar sürdürek!" diyen otomobilin sahibi hastayı ve yanındakileri alarak yola çıkar.

Yolda doğum gerçekleşir. Adam, arabadakileri gidecekleri Pazarcık'a kadar bırakır. Salman kendileri için bunca zahmete katlanan adama borcunu sorar. Adam, "Canıyığın sağlığı! Para istemez Salman Ağa! Din gardaşıyık. Darda kalana yardım dinimizin emri, boynumuzun borcu." der. "Yüzüne baktım. Alevi şavkı parliy' diyen Salman 'Sen bizden olmağa bizdensin ya.. Daldan egme misin, kökten sürme misin bilemiyem." şeklinde düşünür. "...adını başışla! Heç olmazsa, sayanda dünyaya gelen uşağıma senin adını koyum. Her çağırmamızda seni hatırlayak!" diyen

Salman, “Osman” karşılığını alır. Zihninden “Dağlar, taşlar başıma kepti sandım. Ali Haydar’ın can düşmanı Osman’ın adını nasıl oğluma vururdum. Elim ayağım titredi. Ne poğ yemiştim.” düşünceleri geçen Salman, “Sen güzelsin hoşsun emme; adın çirkinmiş begim.” şeklinde mırıldanınca adam, konunun gündeme geldiği Şevket Bulut hikâyelerinde tekrarlanan “birlik-beraberlik” vurgusu yapan söylemle konuşur: “Sözünden cayma Salman Ağa! Adın; Alevisi, Sünnisi olmaz. Hepimiz din gardaşıyık. Birliğe ve dirlige ihtiyacımız var.” Salman, “Ben bunu yaparsam, Şorevi’nde toplanır hüküm keserler. Ayakkabımı ters çevirirler. Sürüm, köyün sürüsünden ayrılır. Beni köyden kovarlar. Hısum akrabamdan olurum.” dese de adam dinlemez fakat “Heç olmazsa baş geçesine bir Ali koymama izin ver!” diyen Salman’ın isteğini kabul eder. “Ali Osman adı, daha ahenkdar, daha güzel olur. Bölece Alevi-Sünni gardaşlığı kurulur! Dedelere Hocalara ibret olur” diyen adam, oracıkta ezan okur, Salman’ın uşağının kulağına üç kez “Adın Ali Osman.” diye bağırır.

Töreye karşı gelme nedenini naklettiği alt hikâyeyi bitiren Salman, üst hikâyede hakkında hüküm vereceklere seslenir: “Benim ağnadacağım buncanı gardaşlarım. Garar sizin... Öl derseniz, ölürüm. Kal derseniz, kalırım.” (s. 15-16). Salman’ın bu son hitabı, hakkında hüküm vereceklere olsa da hikâyeyi bu şekilde kurgulayan Şevket Bulut, aslında söz konusu soruyu Salman’ın macerasını merakla takip eden okura sormakta ve asıl cevabı, meseleye artık tartışılması gereken “töre”lerin dışından bakan okurdan beklemektedir. Yazar teklif ettiği bu cevabı, Salman’a yardım eden adamın son sözleri olarak söylemiştir.

Bu iki hikâye dışında Şevket Bulut’un hikâyelerinde –Maraş Olayları’nı konu alan “Baharı Göremeyen Çocuklar” kitabındaki hikâyeler hariç- Alevi kimliği ve bu kimliğe dair algı konusu, hikâyenin merkezinde bir mesele olarak değil de olayların gelişimi esnasında yan meseleler olarak gündeme gelir. Bu hikâyelerden birisi “Kefensiz Ölümler” kitabındaki *Doğruluk* hikâyesidir. Hikâyede Evran Ali ve Cinnik Memet uzak bir köyden şehre giderler. yoğurt satacaklardır. Şehirlilerin de kendilerini kazıkladıklarını söyleyen Cinnik Memed, yolda yoğurt küleklerine su katar. Yaptığının haram olduğunu söyleyen ve “Ak katık hile götürmez.” diyen Evran Ali, Cinnik Memed’in yoğurtlarının daha çok talep görmesine şaşırır. Dönüş yolunda aynı köyden Ali Haydar’a rastlarlar. Bu karşılaşma sahnesi (s. 103-105) insaniliğin gerekleri üzerine olduğu kadar Alevi-Sünni ilişkisine dair de bir tekliftir:

Köylülerin taşıdığı salacıda Ali Haydar’ın karısı Döne gözleri kapalı yatmaktadır. Bilerek karnındaki çocuğunu düşüren ve kanı durmayan Döne şehre götürülmektedir. Ali Haydar’ı teselli eden, anlatıcının Ali Haydar’ı çok sevdiğini söylediği Evran Ali’nin zihninden şunlar geçer: “Dil-diş bilmez.. Oruç tutup namaz kılmaz! Alevidir amma; eyi insandır. Köyde, hiç kimseye kötülüğü dokunmamıştır.”

Hısımlarına “Ben arkanızdan ulaşırım.” diyen Ali Haydar, başını öne eğerek Cinnik Memed’den borç para ister. Cinnik Memed, parası olduğunu; ancak muhtarla bağ için pazarlık yaptıklarını, parayı ona vereceğini söyler. “Canın sağolsun komşi.” diyen ve Melul melul Evran Ali’ye bakan Ali Haydar onun da ‘yok’ demesinden korkar.” Ancak Evran Ali istemesine fırsat vermeden bütün parasını uzatır. “Zengin yok derken, şu dağın fukarası, tüm parasını avcuma sayır...” diye içinden geçiren Ali Haydar, teşekkür eder. Evran Ali’nin oğlu küçük Ömer’in de harçlığını uzatması üzerine Ali Haydar’ın gözleri dolar. Cinnik Memed, canı sıkılan ve “Fukaraya üç-beş kuruş niye vermedin ağa?” diye soran Evran Ali’ye kızar, kendini savunur: “Vermem efendim... Uçkuruna sahip olsun... Yedi çocuk sahibi herif karısını niye gebe bırakır? Haydi avrat gebe kaldı; niye rahat durmaz? Kendileri etmiş, kendileri bulmuş... Kabahat bizim mi?” Evran Ali kızmaya devam edip, parasına haram karıştırdığını söyleyince Cinnik Memed bir alğının ifadesi olan şu sözleri söyler: “Hem, Allah’ın Alevisine verilen para, hayra bile geçmez. Namaz yok, abdest yok. Oruç tutmaz, zekat vermez. Böylesi herifin nesine yardım edeceksin?” Ali Haydar’ın yapmadığını söylediği ibadetleri kendisi yapsa da alışverişte insanları kandıran Cinnik Memed’e Evran Ali’nin cevabı, “Cinnik Memed”lerin bakışındaki yanlışlığa, insani ilişkilerde öne çıkarılması gereken asıl niteliklere işaret eder: “Canım, adamın inanisinden sana ne? Her koyun kendi bacağından asılır... Hem, yardım Allah içindir... Adamın hilyeli-hurdalı işini görmedim. Hiç olmazsa yoğurda su katmıyor.”

“Yıkık Minare” kitabındaki *Kubbeli Mezar*, aralarında herhangi bir sorun olmayan, birbirlerini ağırlayan, birlikte yiyip içen, ortak meseleler etrafında birlikte hareket eden Maraş Ekinözü, Elbistan civarı köylülerinin hikâyesidir. Bölgeden yol geçecektir. Yapılacak bir köprü nedeniyle Alevi-Sünni yöre insanının değer verdiği bir mezar yıkılacaktır. Köylüler köprünün yerinin değiştirilmesi için dilekçe verirler. Yöre insanı birbirini anlar; ancak köylülerle konuşmak üzere mezarın olduğu yere gelen devletin Yol Şefi’ne dertlerini anlatamazlar. Çiftlikkale Muhtarı Hasan Efendi mezarın yöre insanı nazarındaki yerinden bahsederken Aleviler ve Sünniler arasındaki ilişkiyi de anlatır: “...Biz Aleviler için, bu Kubbeli Mezar’ın çok büyük değeri var. Bizler, böyle ziyaret yerlerine ‘Düşük’ deriz. Sünni kardeşlerimiz ise ‘Ziyaret’ derler... Bu Ulu Mezarın, ne zaman yapıldığı bilinmiyor... Bu Kubbeli Mezar sayesinde, bu bölgede Alevi-Sünni kardeşliği kurulmuştur. Müşterek bir değer çevresinde toplanmaktan daha büyük bir nimet olur mu? Sünniler ‘Şeyh’ dermiş; Aleviler ‘Dede’ dermiş; hiç önemli değil. Önemli olan, hepimizin bu büyük zattan medet umması” (s. 44). İkna olmayan Yol Şefi’nin inşaat sahasından uzaklaşmasıyla köylüler dağılmaya başlar. Ambar Köyü muhtarı ile Ekinözü Belediye Başkanı arasında geçen şu konuşmalar, Alevi-Sünni ilişkisinde olması gereken algı ve anlayışı gösterir: “Ambar köyü muhtarı, Ekinözü Belediye başkanını eve ‘buyur’ etti -Daha,

öğle namazını da kılmadınız... Ekinözü'ne varır; aleyhimizde bulunursunuz: 'Bir Alevi köyüne gittik; önümüze namaz kılmak için, bir seccade bile sermediler!' diye konuşursunuz... Belediye başkanı olgun bir insandı: 'Bu nasıl söz, muhtar?' dedi. 'Kardeş, kardeşinin noksanını faş eder mi?' Gülüşüp arabaya doluştular... Muhtarın evine doğru, çamurlara bata-çıkı giden arabanın arkasından; genç kızlar, çocuklar uzun uzun baktılar" (s. 49).

"Derin Kuyu" kitabında Çalman Koyunlar hikâyesinde Elbistan'ın Eski Gücük köyünde yaşayan ve soğuk kış günü sabah erkenden ahıra doğru yürüyen Güley Karı'nın zihninden Aleviler arasındaki bir inanca, bu inancın gereğini yapmamanın hayatı etkilediğine dair şu düşünceler geçer: "Bu yıl, Dede hakkı da vermedik. Sapan Mustafa, bize sitem edip duruyor: 'Şu Eski Gücükte, topu topu otuz ev kaldık. Yarınızdan çoğunuz, Dede Hakkı vermiyorsunuz. Bet-bereket kalmadı. Ekinler verimsiz; koyunlar zabın.'" (s. 88). Aynı kitapta yer alan ve Elbistan Bakışlı köyünde geçen *Bahis* hikâyesi, köy inşaatı için şehirden gelen ve geceyi köyde geçiren memurların köylülerle ilişkilerini anlatır. "Köylünün izzeti ikramı iyiydi; köy sofrası zengindi. Sohbeta diyecek yoktu... Böyle samimi havaya hasret kalmıştık..." (s. 99) diyen anlatıcı karakter, bu Alevi köyünde, tekniker Vural Kömürücü ile köylüler arasında girilen bir bahis etrafında daha da keyiflenen sohbeti çok da müdahil olmadan nakleder. Şehirden gelenler ile köylüler arasında keyifli bir gece yaşanır.

Yazarın yukarıda bahsedilen hikâyelerinde bir yandan Sünnilerin Alevilere, Alevilerin Sünnilere dair algılarındaki olumsuzluklar üzerinde durulurken diğer yandan da yöre insanının genelinde var olan, Aleviler ile Sünniler arasındaki beraberlik vurgulanır. Aralık 1978'teki Maraş olaylarında, iki taraf arasındaki olumsuz algıların da kullanılmasıyla insanlar Alevi-Sünni karşıtlığı görüntüsü altında çatıştırılır. Cumhuriyet tarihinin en kara günlerinden olan olaylarda onlarca insan ölür. Şevket Bulut'un "Baharı Göremeyen Çocuklar" kitabındaki hikâyeleri Maraş olaylarını konu alır. "Maraş olaylarını ve sonrasını kapsayan iki üç yıllık zaman dilimini içine alan olaylar üzerine kurgulanmış on beş hikâyeden meydana gelen *Baharı Göremeyen Çocuklar*, okurda olaylara ilişkin etraflıca bir yorum bıraktığı gibi özellikle birkaç hikâye ile olayların içindeki insanların çaresizliklerini, acılarını hissettirir. Bugünün insanı ile o günün insanı arasında duygu bağı kurar." (Yıldız, 2011: 19)

Bu hikâyelerde; Alevi-Sünni, sağcı-solcu, milliyetçi-komünist çatışması olarak kabul gören olayları yöre insanının başlatmadığı, şehre dışarıdan gelen birtakım insanlar tarafından ateşlenen olayların her iki taraftan cahil insanların, daha çok da gençlerin katkısıyla akıl almaz boyutlara ulaştığı dile getirilir. Olaylara karışan her iki tarafın birbirine duyduğu öfke birbirine hayat hakkı tanımama derecesine ulaşır. *Tuz*

Ekmek Hakkı'nda Alevi ve solcu taraf, *Kahramanmaraş'ın Yıkık Evleri*'nde ise Sünni ve milliyetçi taraf adına hareket eden insanların diğerini ötekileştiren algılarındaki inanılmaz boyut bütün vahametiyle gösterilir. İlk hikâyede Sünni Abdurrahman Efendi'nin evi, ikinci hikâyede Alevi Daşo'nun evi yakılır; insanlar ölürler. Ancak her iki hikâyede şu husus da vurgulanır: Kanlı olayların içinde olan taraflar birbirini ötekileştirmede insanlık dışı bir algıyla hareket etse de olayların acı yüzüne maruz kalan Alevi-Sünni halkarasındaki beraberlik, dayanışma en zor anlarda dahi bozulmaz. *Tuz Ekmek Hakkı*'nda Abdurrahman Efendi'nin yardımına ölümü bile göze alarak Alevi komşusu Vartolu Mehmet koşar. *Kahramanmaraş'ın Yıkık Evleri*'nde Alevi Daşo ve ailesini, Hacı Ömer korumaya çalışır. *Ölümün Sıcak Nefesi*'nde Müslümanlığını ispat etmesi istenen Fatma'yı katledilmekten Şerife Bacı; *Zemheri Sinekleri*'nde olaylarla ve Maraş'la hiçbir ilgisi olmayan Besnili öğretmen Sünni Mehmet'i görev yaptığı köyde, olayların intikamını almak isteyen solcu militanların elinden Alevi köylüler kurtarır... İntikam Mangası'nda yöreye dışarıdan gelecek bir Alevi köyü yanına yerleşen ve Alevilerle hiçbir meselesi olmayan petrol istasyonu işçisi Mustafa, ülkücülere sempati duyan elektrikçi Mehmet, pamuk işçiliği yapan Adıyamanlı Ali Haydar; ekmek parası peşinde, soğuk bir ekim akşamında gaz sobasının etrafında toplanırlar. Mehmet yatsı namazını yeni kılmıştır. Memleketinden, ailesinden uzak olan Ali Haydar; Mustafa'nın izin vermesiyle petrol istasyonunda yattığını, birkaç gündür uyku yüzü gördüğünü söyler. Maraş olayları üzerinden iki yıl geçmiştir. Mustafa, Mehmet'e olayların yaşandığı günlerde yanına yerleştikleri Alevi köyüyle hiçbir sıkıntıları olmadığını anlatır. "Bugüne kadar, aramızda hiçbir düşmanlık veya sürtüşme olmadı. Maraş olaylarında bizden onlara, onlardan bizlere sığınanlar oldu. Birbirimizin kılına bile dokunmadık. Aslında hepsi de iyi ve mert insanlar. Taşkınlık yapanlar eli silahlı militanlar. Bu militanların nerden geldikleri, kim oldukları da bilinmiyor. Galiba bölücülük yapmak için görev üstlenmişler. Bu güzel ve zengin topraklar bize de yeter; Alevi kardeşlerimize de. Kavga-dövüşe ne gerek var ki?" (s. 127). Ancak yörede hâlâ dolaşan militanlar petrol istasyonunu basarlar. Ali Haydar'ı yaralar, Mehmet'i öldürür, Mustafa'yı ölüm yolculuğuna çıkarırlar. *Dumansız Bacalar* hikâyesinde, korktukları için silahlı militanları koruyan bir Alevi köyünde askere konuşmayan köylüler, memleketi Sivas'ta kendilerine komşu köylerdeki Alevileri ve törelerini tanyan Beşir Çavuş'un teklif ettiği bir yöntemle konuşturulur. Törelerine göre kendilerine en ağır gelen bir muameleye tabi tutulan (erkeklerin köy meydanında üzerlerindeki kıyafetler çıkarılıp bıyıkları kesilmek istenir) Alevi erkekleri konuşurlar. Burada aslının Tuncelili olduğunu söyleyen yetmişlik bir ihtiyarın "Bu oyunu bir de Şeyh Sait isyanında bize oynamışlardı. Orada gizlediğimiz isyancıların yerlerini bize böyle bir düzenle söylemişlerdi. ... Bizim Alevi şenliği topluluk huzurunda dal-açık soyunmaz. Ölüm pahasına da olsa bıyığına bıçak vurdurmaz" (s. 196-197) diyerek başka bir tarihi olayı hatırlatması da dikkat çekicidir.

Meydandaki Gazi'de Maraş'ın kurtuluşuna da şahit olmuş Kurtuluş Savaşı gazisi yaşlı adam, yöredeki sağduyulu çoğunluğun sesi gibidir. Cuma namazını kıldığı camiden çıkıp evine gitmek isterken kalabalığın arasında kalan yaşlı gazi olaylara, insanların birbiriyile çatışmasına anlam veremez. Birbirine saldırmak üzere olan kalabalık iki gruptan bir taraf "Faşistleri Ölüm! Amerikan kölelerine ölüm! Halklara özgürlük! Fidan boylu öğretmenlerimizin öcünü alacağız!.." diye bağırırken, öldürülen üç öğretmenin cenazesini camiye getirmek istemekte; diğer taraf "Yüce Peygamberimize hakaret edenlerin bu camide işi yoktur! Allah'a inanmayanların cenaze namazı kılınmaz! İmansızlar Rusya'ya, Komünistler Moskova'ya!" (s. 10-11, 17) diye karşılık vermektedir. İki grup arasında tırmanan gerginliğin anlatımına paralel olarak -kendi ağzından- ihtiyar gazinin zihninden geçenler verilir: "Maraş'ı kurtarmak için, yediden yetmişe herkes silaha sarıldı. Pazarcık'ın zengin aşiret ağaları, günlerce şehre yiyecek taşıdılar. Alevi-Sünni, Türk-Kürt, Çerkez-Boşnak ayrımı yapılmadı. Bir bayrak altında toplandık. Bir vücut oluverdik. ... Ali Rütto adında Alevi bir arkadaşım vardı: Kümbet semtindeki Fransız cephaneliğini o ateşe vermişti. Ha Alevi Ali Rütto, ha Çerkez Arslan Bey.. Ha Türkmen Memed, ha Boşnak Hasan... Önemli olan kökte birleşmek. Dalımız ayrı olsa da çok şükür kökümüz bir... Cümlemiz aynı bayrak altında yaşıyoruz. Türklüğümüzle övünür, Müslümanlığımızla gurur duyarız" (s. 14-15)" Bahsedildiği gibi, hikâyelerde olayların şehre dışarıdan gelenler tarafından tezgâhlanıp başlatıldığı vurgulanır. Sünniler, kimi Alevilerin yüzleri maskeli militanların yanlarında olmasına anlam veremez. Olaylardaki tezgâhın farkında olan bazı Alevilerin baskıyla, silah korkusuyla militanları barındırdığı, onların yanında yer aldığı anlatılır (*Tuz Ekmek Hakkı, İftira, Zemheri Sinekleri, Dumansız Bacalar*).

Görüldüğü gibi, hayatının büyük bölümü Kahramanmaraş ve çevresini içine alan yörede geçen Şevket Bulut'un hikâyelerine yörenin ve Anadolu'nun bir realitesi olan Alevilik de konu olmuştur. Yazar, bu konunun gündeme geldiği hikâyelerde "birlik beraberlik mesajları verir." (Karabulut, 1997: 41) Şevket Bulut bugün de tartışılan ve özlenen, Aleviler ve Sünnilerin birbirlerini "olduğu gibi kabullenerek, şimdiye kadarki 'yanyana yaşam'dan 'birlikte yaşam'a geçmeleri" (Kaplan, 2010: 28) arzusunu hikâyelerine taşımıştır. Bulut, hikâyelerinde Alevilere yönelik yanlış algıları eleştirir. Yazarın hikâyelerinde Alevilere dair yanlış, olumsuz algıya sahip olanlar; cahil, karakterleri bozuk, Sünni ve kendilerini ibadetlerini yerine getiren kişiler olarak görseler de öz de olumsuz, ahlaken zayıf tiplerdir (*Kuyruğu Kesilen At, Doğruluk*). Alevilerde de Sünnilere yönelik tarihten gelen, artık anlamı olmayan algılar vardır. Hikâyelerde bunlar da eleştirilir (*Ad Koyma*).

Aralarında birbirlerini tanımamaktan da kaynaklanan yanlış/olumsuz algılar olsa da Alevi ve Sünniler günlük hayatta yan yana, beraber, birbirlerinin kabullerini

bilerek, değerlerine saygı duyarak sorunsuz yaşamaktadırlar (*Kubbeli Mezar, Bahis*). Hikâyelerde Alevi yahut Sünni, olumlu tiplerde diğerine yönelik herhangi bir olumsuz algı yoktur. Olumlu tiplerin diğerine bakışı; ötekileştirmeden, değerleriyle kabul etme merkezlidir. Bu bakış, beraberliğe, ortak yaşama kültürüne, tarihten gelen ortak kadere vurgu yapar.

Maraş olaylarını konu alan hikâyelerde ise Alevi yahut Sünni, Maraş halkı merkezde olmak üzere yöre insanının insanlık dışı bir muameleye maruz kaldığı anlatılır. Hikâyelerde olayları başlatan ve kıskırtanların yöreye dışarıdan gelen insanlar olduğu; birbirlerini yeterince tanımayan Alevi ya da Sünni cahil insanların, gençlerin bu olaylara karıştığı, tarafların birbirlerine hayat hakkı bile tanımadığı vurgulanır. Ancak sağduyulu ve çoğunluğu oluşturan insanlar arasındaki beraberlik ve dayanışma olaylar sırasında da bozulmamıştır. Alevi'yi Sünni'den koruyan Sünni; Sünniyi Alevi'den koruyan Alevi olmuştur.

Sonnotlar

¹ Kendisiyle yapılan bir konuşmada şunları söyler: "Hikâyelerimde Maraş, Gaziantep, Adana, Hatay, Malatya gibi geniş bir bölgeyi işlemeye çalışıyorum. Bilmediğim, görmediğim bir çevreyi ve insanlarını nasıl anlatırım? İnsan her yerde insandır... Önemli olan bir bölgeyi odak alarak onun kımıl kımıl yaşantısını verebilmek, dramını yakalayabilmektir." Ümit Fehmi Sorgunlu, "Hikâyeci Şevket Bulut ile Bir Konuşma", Küçük Dergi, 1980, C. 2, S.12, s.10'dan aktaran: (Kateroğlu, 1999: 33)

² Şevket Bulut'un Havva Öztürk'e yazdığı, 13.06.1990 tarihli mektuptan (Havva Öztürk, Şevket Bulut'un Hikâyelerinde Sosyal Meseleler, 19 Mayıs Üniversitesi, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Samsun 1990, s. 52'den) aktaran: (Kateroğlu, 1999: 33)

³ Bu yazıda yazarın hikâyelerinin kaynakçada yer alan basımları kullanılmıştır. Kaynakçadaki yayım tarihleri aynı zamanda yazarın hikâye kitaplarının ilk yayım tarihleridir.

Kaynakça

- BULUT, Şevket. (1971). Al Karısı. İstanbul: Hareket Yayınları.
 ----- (1974). Sarı Arabalar. İstanbul: Hareket Yayınları.
 ----- (1975). Dilek Çınarı. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
 ----- (1984). Kefensiz Ölüler. İstanbul: Dergâh Yayınları.
 ----- (1996a). Baharı Göremeyen Çocuklar. Kahramanmaraş: Dolunay Yayınları.
 ----- (1996b). Sınırdaki Tarla. Kahramanmaraş: Dolunay Yayınları.
 ----- (1996c). Yıkık Minare. Kahramanmaraş: Dolunay Yayınları.
 ----- (2007). Derin Kuyu. Kahramanmaraş: Dolunay Yayınları.

- KAPLAN, İsmail. (2010). “Okullarda Alevilik Dersleri ya da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Alevilik (2)”, Zaman Gazetesi, 5 Aralık.
- KARABULUT, Mustafa. (1997). Şevket Bulut Hayatı ve Eserleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- (2002). “Şevket Bulut’un Hayatı ve Hikâye Anlayışı”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (2) :183-190.
- KARADEMİR, Esbihal. (1977). “Oynaş Yazarı Şevket Bulut’la Bir Konuşma”, Hisar Dergisi, 163: 20 – 22.
- KATEROĞLU, Selda. (1999). Şevket Bulut ve Hikâyeciliği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SAFİ, İhsan. (2008). “Şevket Bulut’un ‘Kuyruğu Kesilen At’ Hikâyesi”, İlmî Araştırmalar Dergisi, 25: 121-138.
- TÜRK, Ahmet. (1996). “Şevket Bulut ile Yapılan Son Konuşma”, Dergâh Dergisi, 82: 8-9,19.
- YILDIZ, Alpay Doğan. (2011). “Şevket Bulut ve Bir Dönemecin Hikâyesi: ‘Baharı Göremeyen Çocuklar’”, Dergâh Dergisi, 251: 19-21.